

כלכלה ופוליטיקה: "הסדנא הכלכלית" שיזמה ארה"ב בבחריין כמקרה מבחן להסדרה אפשרית ברצועת עזה

26 במאי 2019

הסדנא הכלכלית בבחריין

◀ לאחרונה הודיעה ארה"ב על כינוס "סדנא כלכלית" במנאמה בירת בחריין (25-26 ביוני 2019). התפיסה האמריקאית העומדת מאחורי יוזמת "הסדנא הכלכלית" הינה שבאמצעות השקעות ויוזמות כלכליות, שיובילו לשגשוג בקרב האוכלוסייה הפלסטינית ביהו"ש וברצועה, ניתן יהיה לקדם את הסכם השלום הישראלי-פלסטיני הניזום ע"י ממשל טראמפ (שזכה לכינוי "עסקת המאה").

◀ **הפלסטינים** על כל גוניהם – מהרשות הפלסטינית ועד החמאס והג'האד האסלאמי בפלסטין – **הזדרזו להביע התנגדות נחרצת ל"סדנא הכלכלית" בבחריין**. התנגדותם זאת ניזונה מחשש כי סדנא זאת נועדה לקדם את "עסקת המאה", שלה הם מתנגדים נמרצות (עוד לפני שנודעו פרטיה). לשיטתה של הרשות הפלסטינית שיפור מהותי בכלכלה הפלסטינית יפריע לקידום "זכויותיהם הלאומיות" של הפלסטינים ובמרכזם הקמת מדינה פלסטינית עצמאית בגבולות 1967, שבירתה ירושלים, ו"זכות השיבה" של הפליטים הפלסטינים (ראו בעניין זה הודעת מחמד אשתיה, ראש ממשלת הרשות בישיבת הממשלה בראמאללה, 20 במאי 2019).¹

ההתנגדות הפלסטינית הנחרצת ל"סדנא הכלכלית" בבחריין מהווה, להערכתנו, "**מקרה מבחן היכול להצביע על הקושי המהותי הטמון בתפיסה לפיה סיוע כלכלי משמעותי יוביל בהכרח גם לשינויי תפיסה פוליטיים**". התפיסה המנחה את הפלסטינים בהקשר לסכסוך עם ישראל, כפי שהצהירו דוברים בכירים מטעם הרשות, **הינה הפוכה: סיוע כלכלי דווקא עלול להפריע משום שהוא מעתיק את תשומת הלב מהמאבק המדיני למימוש "הזכויות הפלסטיניות" אל עבר עיסוק בהעלאת רמת החיים של האוכלוסייה הפלסטינית, על חשבון המאבק הלאומי**.

◀ להערכתנו, התנגדות זאת אינה תיאורטית בלבד, ויש לה מימד מעשי ברור. שכן הרשות הפלסטינית וחמאס שבו והוכיחו, כי **בידם כלים יעילים לטרפוד כל מהלך כלכלי או מדיני, שהם מתנגדים לו**. זאת בין אם ע"י סירוב להשתתף בפורומים מדיניים או להידבר עם ארה"ב; וכלה באיומים על מי שסוטה מהקונצנזוס הסרבני הפלסטיני והפעלת נשק האלימות והטרור כאמצעי לטרפוד או לשיבוש תהליכים מדיניים. **דובר חמאס חאזם קאסם**, בהתייחסו ל"סדנא הכלכלית" שיוזמת ארה"ב בבחריין הזדרז להודיע כי העם הפלסטיני וכוחות ה"התנגדות" (קרי, ארגוני הטרור) **לא יאפשרו בשום פנים ואופן את יישומה של "עסקת המאה"**. הוא

¹ פרוט ראו פרסום מרכז המידע מה-23 במאי 2019: "התנגדות נחרצת של הרשות הפלסטינית ל"סדנא העבודה" הכלכלית, שהאמריקאים עומדים לכנס בבחריין".

הוסיף כי הפלסטינים יילחמו בה בכל האמצעים שברשותם, הן באמצעות הצעדות והן בסבבי ההסלמה הבאים עם ישראל (ה"כיבוש") (Arabi21, 20 במאי 2019).

מדוע לא ניתן לפתור את בעיית הטרור מהרצועה באמצעות סיוע כלכלי מאסיבי?

◀ **מבחריין לרצועת עזה:** עם סיומו של סבב ההסלמה האחרון, החמור מקודמיו, עלתה על הפרק פעם נוספת סוגיית הסיוע הכלכלי לרצועת עזה. על רקע המצוקה הכלכלית הקשה ברצועה שב ומועלה הרעיון, כי הענקת סיוע כלכלי מאסיבי לרצועה (בינעריבי, בינלאומי וישראלי) ופתיחת המעברים לישראל ולמצרים ("הסרת המצור") יאפשרו השגת שביתת נשק ארוכת טווח, ואולי אף לקדם הסכם בעל אופי מדיני. אולם בחינת התנהלות חמאס ב-12 שנות שלטונה מצביעה בבירור כי פתרון מצוקותיהם הכלכליות של תושבי הרצועה אינו מצוי בראש סדר העדיפויות שלה.

◀ **סדר העדיפויות האמיתי של חמאס** נגזר מהאידיאולוגיה שלה, שבבסיסה עומדת חתירה בלתי מתפשרת להשמדת ישראל בדרך של אלימות וטרור, גם אם יעשה הדבר בשלבים (ראו מסמך מרכז המידע מה-8 במאי 2017: "מטרות ומשמעות המסמך המדיני החדש של חמאס"). מהאידיאולוגיה של חמאס נגזרים האסטרטגיה של חמאס וסדר העדיפויות שלה, כפי שמצא ביטוי בהצהרות בכירי הארגון בשנות שלטונה של חמאס ברצועה. סדר עדיפויות זה נותן באופן ברור עדיפות להתעצמות צבאית ולפעילות טרור, ברצועה או ביהודה ושומרון, על חשבון השיקום האזרחי והדאגה לצרכי התושבים².

◀ בחינת התנהלות החמאס בשנות שלטונה ברצועה מצביעה בברור כי סדר עדיפויות זה, הנותן קדימות למאבק הצבאי על פני קידום הכלכלה, התממש הלכה למעשה עד היום. במישור המעשי התבטא סדר העדיפויות של החמאס בהסטת כספים ומשאבים (מלט, ברזל), שהוקצו לרצועת עזה למטרות אזרחיות, לצרכי בניית התשתית הצבאית של חמאס, בדגש על פרויקט המנהרות ושיקום פרויקט הרקטות (בעקבות מבצעי "עופרת יצוקה" ו"צוק איתן"). על רקע סדר עדיפויות זה חמאס, בהתנהלותה השוטפת, אינה מהססת להקריב את צרכי האוכלוסייה עבור ההתעצמות הצבאית תוך האשמת ישראל במצב הכלכלי הקשה ברצועת עזה.

למה בכל זאת ניתן לצפות מהסיוע הכלכלי לרצועה?

◀ **רף ציפיות נמוך:** אנו סבורים כי למרות המגבלות הבסיסיות של הסיוע הכלכלי כמנוף לפתרון בעיות יסוד פוליטיות, ראוי ונכון לעשות בו שימוש כאחד המרכיבים במדיניות כלפי הרצועה והחמאס. שכן, במישור העקרוני, להקלות המצוקות של תושבי הרצועה יש ערך מרגיע לטווח הארוך, גם אם התוצאות לא יבואו לידי ביטוי באופן מיידי. מעבר לכך, לסיוע כלכלי לרצועה עשויה להיות השפעה חיובית על סיכויי השרידות של הפסקת נשק בין ישראל לחמאס (ולו גם רופפת) ויש בו כדי להגביר את המוטיבציה (והיכולת) של חמאס לעמוד באופן סביר (אף כי לא מוחלט) מאחורי הסכמים שיושגו ע"י התיווך המצרי.

² ראו פרסום מרכז המידע מה-7 בפברואר 2018: "סדר העדיפויות האסטרטגי של החמאס: תיעוד התעצמות צבאית על פני טיפול בתשתיות האזרחיות ודאגה לצרכי האוכלוסייה תורמים רבות למצוקה הכלכלית הקשה ברצועה".

◀ **רף ציפיות גבוה:** אנו סבורים, שאין לפתח ציפיות יתר לגבי יעילותו ותוצאותיו של הזרמת סיוע כלכלי מאסיבי לרצועה. שכן על רקע האידאולוגיה והאסטרטגיה של חמאס, כשלכך ניתן להוסיף את עניינה של איראן לשמר מתיחות מתמדת ברצועה, לא ניתן יהיה לקדם תהליך במסגרתו יתפרקו מנשקם חמאס, הג'האד האסלאמי בפלסטין ושאר ארגוני הטרור ויזנחו את דרך הטרור והאלימות. בסופו של דבר המדינות שתהיינה מוכנות להשקיע סכומי כסף משמעותיים לשם הקמת תשתיות ולקידום התעסוקה ברצועה – אם וכאשר תמצאנה כאלה – עלולות לעמוד בפני מציאות של השקעות רחבות היקף, שירדו לטמיון בשל הידרדרות ביטחונית, ללא תרומה משמעותית לפתרון מצוקותיהם של תושבי רצועת כזה. יתרה מזאת, יש לקחת בחשבון כי חלק מההשקעות הללו "יזלגו" גם לידי חמאס ויסייעו להתעצמות הצבאית שלה ולהידוק שליטתה על האוכלוסייה המקומית.